

ANALÝZA VYUŽITÍ ŘEMESEL VE VZDĚLÁVACÍ OBLASTI ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE

MANĚNOVÁ Martina – TRPKOVÁ Pavlína, ČR

Resumé

Příspěvek seznamuje s průzkumem zaměřeným na využití řemesel ve vzdělávací oblasti Člověk a svět práce. Tento průzkum prokázal, že řemesla jsou více zařazována do výuky na vesnických školách, že učitelé čerpají nejvíce z knih a časopisů a řemesla zařazují převážně v souvislosti s tradičními svátky.

Klíčová slova: Člověk a svět práce, řemeslo, tradice

ANALYSIS OF THE USE CRAFTS IN THE EDUCATIONAL AREA HUMANS AND THE WORLD OF WORK

Abstract

The paper presents a survey of the use of crafts in the educational area Humans and the world of work. This survey showed that the crafts are more reli-teaching in village schools, teachers draw the most from books and magazines and the trades are classified mainly in connection with the traditional festivals.

Key word: Human and the Word of work, crafts, tradition

1 Úvod

Vzdělávací oblast Člověk a svět práce (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2007) má mimo jiné přiblížit žákům od prvního stupně konkrétní lidské činnosti. Mezi tyto činnosti se jistě řadí řemesla. V dávných dobách platilo, že to, co si člověk nevyrobil sám, to neměl. Prosté formy původní rukodělné výroby však neustrnuly v prvotní podobě, ale rozvíjely se od domácí práce pro vlastní potřebu přes domáckou výrobu pro odbyt až k dokonalému řemeslnému projevu. „Určití lidé se začali zabývat pouze určitou oblastí, stávali se z nich opravdoví znalci a mistři svého oboru, svého řemesla. Měli své žáky a ti zase své, a tak bylo zajištěno, že veškeré „know-how“ daného řemesla se uchová pro další generace a řemesla se budou rozvíjet dál. Tak tomu bylo po stovky let. Pak ale přišel zlom v podobě průmyslové revoluce, která přinesla nové výrobní postupy. Nové technologie umožnily využití nových materiálů a také masovou produkci. S ní se však vytratilo ono kouzlo jedinečnosti výrobku, jež souviselo s faktem, že u zrodu věci stál od počátku do konce jeden člověk, který do předmětu „investoval“ část svého já a dal mu punc individuality.

2 Cíle průzkumu

Z výše uvedených důvodů nás zajímalo, zda se tradiční řemesla a řemeslné techniky využívají ve výuce na 1. stupni základní školy. Proto jsme realizovali takto zaměřený průzkum. Prvotním cílem průzkumu bylo zjistit, které faktory ovlivňují pedagogické pracovníky při zařazování řemesel a řemeslných technik do výuky a zda využití řemesel ve výuce souvisí také s oslavou státek, s lidovými zvyky a tradicemi. Druhotným cílem pak bylo zjistit, které druhy řemesel (jež byly vybrány s ohledem na specifickou výuku ve vzdělávací

oblasti Člověk a svět práce na 1. stupni základní školy) učitelé zařazují do výuky často, a které jsou naopak zařazovány nejméně či vůbec.

Na základě vytyčených cílů byly formulovány výzkumné otázky:

- Jak často učitelé zařazují řemesla do výuky?
- Jakými způsoby získávají vyučující náměty pro tento typ výuky?
- Které faktory ovlivňují vyučující na školách při zařazování řemesel do výuky?
- Do jaké míry jsou vyučující při zařazování témat do výuky ovlivněni oslavou tradičních svátků, lidovými zvyky a tradicemi?

2 Vybrané výsledky průzkumu

Základním výzkumným nástrojem byl zvolen dotazník. Obsahoval celkem 13 otázek, jedenáct otázek bylo uzavřených, dvě otázky polouzavřené.

Cílovou skupinou tohoto pedagogického šetření byli pedagogičtí pracovníci prvního stupně základních škol zabývající se výukou ve vzdělávací oblasti Člověk a svět práce. Dotazník byl rozeslán 120 respondentům (učitelům a učitelkám 1. stupně základních škol v Hradci Králové a okolí). Návratnost byla 37,5 % (45 dotazníků), což odpovídá zvolenému způsobu administrace. Průzkumu se zúčastnily vyučující všech typů škol (malotřídních, plně organizovaných, vesnických i městských). Odpovědi na položené otázky jsou následující.

Jak často učitelé zařazují řemesla do výuky?

Necelá jedna třetina respondentů (29 %) uvádí, že zařazuje řemesla do výuky minimálně jednou měsíčně. Za alarmující lze považovat fakt, že dokonce větší počet dotázaných (31 %) uvádí, že řemesla a řemeslné techniky zařazuje do výuky zřídka či nezařazuje vůbec. Jistě by stálo za úvahu zjistit další průzkumem, co je příčinou nebo příčinami tohoto neutěšeného stavu.

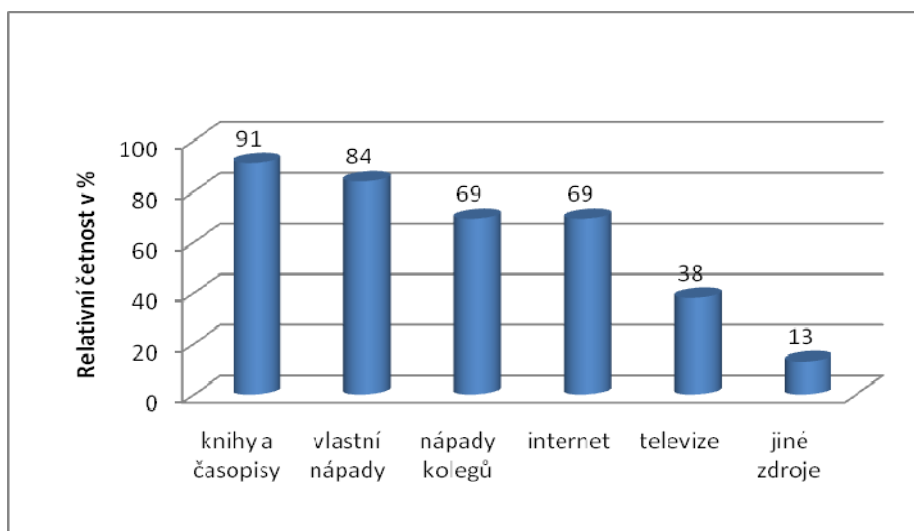
Existuje rozdíl mezi zařazováním řemesel do výuky v městských a vesnických školách?

Z průzkumu vyplývá, že situace na venkovských školách je výrazně odlišná od situace na školách městských. Celých 91 % učitelů vyučujících na vesnických školách zařazují řemesla do výuky alespoň jednou za čtvrtletí; pouhých 9 % uvádí zařazování zřídka, tedy 1x za pololetí. Ani jeden z respondentů neuvedl, že by řemesla do výuky nezařazoval vůbec. I když bylo předpokládáno, že vesnické školy, respektive jejich učitelé, budou při využívání řemeslných technik ve výuce aktivnější, data zjištěná v souvislosti s výukou ve městech jsou vskutku překvapující. Pouhá čtvrtina, 24 %, uvádí, že řemesla zařazuje minimálně 1x za měsíc, celých 38 % respondentů využívá řemeslné techniky při vyučování čtyřikrát ročně a dalších 32 % dokonce pouze dvakrát ve školním roce, přičemž 6 % uvádí, že řemesla ve vzdělávací oblasti Člověk a svět práce nevyužívá vůbec. Při časové dotaci 1 hodiny týdně, což v souhrnu za celý školní rok činí kolem 40 vyučovacích jednotek, si pochopitelně musíme položit otázku, čím se tedy tyto učitelé v těchto hodinách zabývají?

Jakými způsoby získávají vyučující náměty pro tento typ výuky?

V tomto případě měli respondenti označit všechny způsoby, které využívají při získávání námětů do výuky, případně uvést další, jiné zdroje, v nichž vyučující nachází svou inspiraci. Nejvíce jsou využívány zdroji nápadů knihy a časopisy, jež lze zcela určitě pojmenovat jako zdroje tradiční (Obr. 1). Za velmi pozitivní považují fakt, že učitelé využívají ve velké míře své vlastní nápady (84 %) a nápady svých kolegů (69 %), což svědčí jednak o tvůrčím přístupu učitelů k výuce, a jednak o dobré míře spolupráce mezi učiteli.

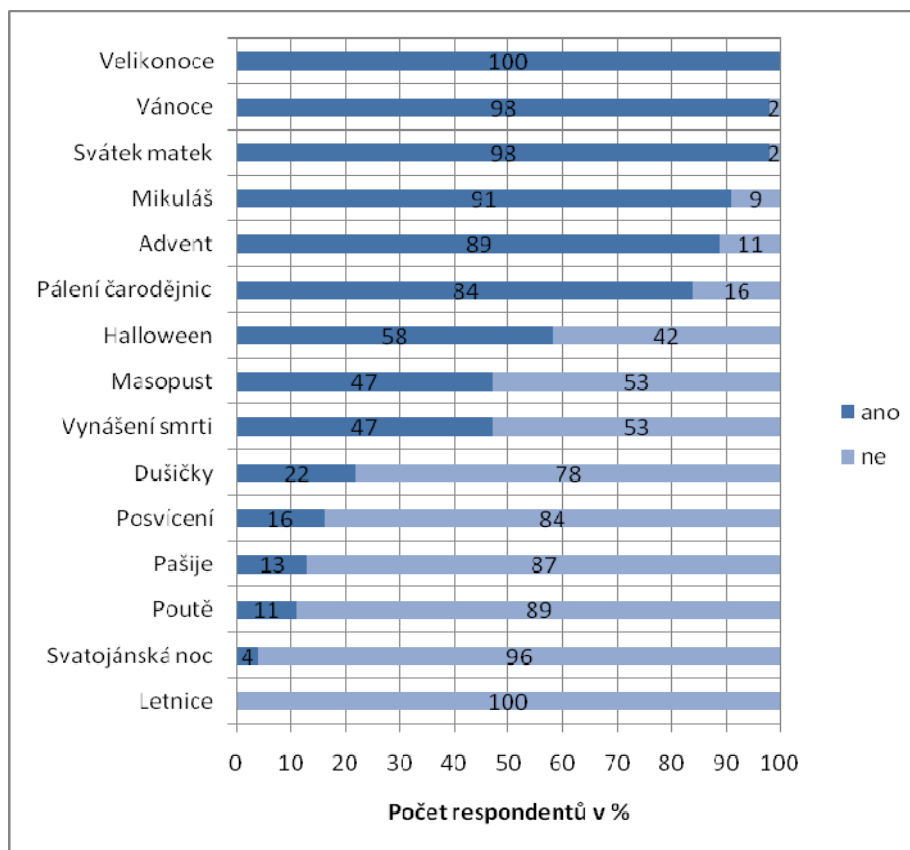
Míra využívání internetu (69 %) je jistě důkazem toho, že poměrně hodně vyučujících využívá ve své přípravě i moderní technologie. Co se týče televize jako zdroje nápadů pro výuku, myslím, že uvedených 38 % rozhodně není zanedbatelné číslo, a tudíž i toto médium lze považovat za dobrý způsob, jak obohatit výuku o nové nápady. Šest respondentů (13 %) uvedlo do dotazníku jako další formy získávání námětů tyto způsoby: školení, kafomet, náměty uvedené v učebních materiálech, návštěvy různých programů pořádaných pro školy, dílny a programy realizované na školách a také návštěvy muzeí.

Obr. 1 Zdroje námětů pro výuku

Do jaké míry jsou vyučující při zařazování témat do výuky ovlivněni oslavou tradičních svátků, lidovými zvyky a tradicemi?

Průzkumné šetření ukázalo, že všech 100 % respondentů je při plánování výuky ovlivňováno oslavou tradičních svátků, lidovými zvyky a tradicemi. Do dotazníku byly úmyslně vybrány takové svátky, které lze zahrnout do kalendáře školního roku a které umožňují realizaci některé z tradičních řemeslných technik v rámci výuky ve vzdělávací oblasti Člověk a svět práce na 1. stupni základních škol. Z grafu (obrázek 2) však vyplývá, že učitelé kromě nejtradičnějších svátků, mezi něž patří Vánoce, Velikonoce, Svátek matek, Mikuláš, Advent, Pálení čarodějnic a nově také Halloween, lidové zvyky a tradice příliš ve výuce nezohledňují (příklady výrobků viz Příloha B). Je to dle našeho názoru velká škoda, neboť lidové zvyky a tradice jsou sami o sobě zdrojem ohromného množství nápadů, které lze ve výuce využít – navíc otázky uchovávání tradiční lidové kultury jsou čím dále, tím více aktuální.

Obrázek 2: Vliv svátků, lidových zvyků a tradic na zařazení témat do výuky

4 Závěr

Z průzkumu vyplývá, že role školy a učitele se stává v oblasti seznamování žáků s tradičními řemesly nezastupitelnou – tím, že jsou žáci seznamováni s našimi lidovými zvyky a tradicemi, škola může významným způsobem ovlivnit zachování těchto hodnot. Zároveň je nutné zmínit i fakt, že poznání a pochopení projevů vlastní kultury je východiskem toho, aby žáci uměli pochopit kulturu ostatních národů a národností, a stává se tak prostředkem výchovy k toleranci, proti rasizmu a xenofobii. Výsledky průzkumu naznačují v tomto směru poměrně velké rezervy, a to i přesto, že je na trhu celá řada dobře zpracovaných publikací, které se touto tematikou zabývají.

5 Literatura

1. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. VÚP, 2007. [cit. 2010-06-04]. Dostupný z WWW: <http://www.vuppraha.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf>.

Lektoroval: Jaroslav Zuckerstein, PhDr., Ph.D.

Kontaktní adresa:

Martina Maněnová, PaedDr., Ph.D.

Ústav primární a preprimární edukace

Pedagogická fakulta UHK, Rokitanského 62

500 03 Hradec Králové, ČR

e-mail: martina.manenova@uhk.cz